

POLSKA I UKRAINA
W XIX I XX WIEKU

Elkoko

POLSKA I UKRAINA W XIX I XX WIEKU

KSIĘGA JUBILEUSZOWA DEDYKOWANA
PROF. DR. HAB. EUGENIUSZOWI KOCE
Z OKAZJI
SIEDEMDZIESIĄTEJ ROCZNICY URODZIN

pod redakcją
Magdaleny Nowak, Piotra Perkowskiego
i Bianki Sadowskiej

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2023

Recenzent

dr hab. Jan Pisuliński, prof. UR

Redaktor Wydawnictwa

Ewelina Ewertowska

Projekt okładki i stron tytułowych

Andrzej Taranek

Fotografia na okładce

Józef Piłsudski i Symon Petlura w Winnicy 16 maja 1920 r.

(fot. Adam Szelański, *Wiek XX*, Warszawa 1938 – Wikimedia Commons,
domena publiczna)

Skład i łamanie

PRACOWNIA

Publikacja sfinansowana ze środków Dziekana Wydziału Historycznego
Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-552-7

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot

tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206

e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa

Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego

ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot

tel. +48 58 523 14 49

Spis rzeczy

Listy gratulacyjne	I–VII
Bibliografia prac Profesora Eugeniusza Koki	7
Wypromowani doktorzy	18
Słowo wstępne (<i>Magdalena Nowak</i>)	19
Z refleksji Profesora Romana Wapińskiego o historii i problemach związanych z jej uprawianiem	23
Dalecy i bliscy. Polacy i Ukraińcy w XIX–XX w. (do 1914 r.)	33
Kościół greckokatolicki w XIX–XX w. (do 1914 r.) w polskiej opinii. Z dziejów jej kształtowania	42
PPS w Ukrainie wobec kwestii ukraińskiej od końca XIX w. do 1918 r.	52
Franciszek Rawita-Gawroński w przestrzeni pogranicza polsko-ukraińskiego	67
Obraz Rusinów-Ukraińców w piśmiennictwie Franciszka Rawity-Gawrońskiego	76
Niepodległościowe aspiracje ukraińskie w latach 1918–1921	84
Rewolucja ukraińska (1917–1921) we wspomnieniach polskich ziemian	103
W oczekiwaniu na Niepodległą. Elżbieta z Zaleskich Dorożyńska na wsi podolskiej w latach 1917–1921	118
„Pobudka” – organ Komitetu Obywatelskiego VI Okręgu m. Lwowa wobec konfliktu polsko-ukraińskiego o Lwów i Galicję Wschodnią	130

Józef Piłsudski a problem ukraiński	138
Metropolita Andrzej Szeptycki a państwo polskie w latach 1918–1939	151
Sojusz Piłsudski–Petlura w polskiej historiografii	164
Ukraińscy socjaldemokraci galicyjscy w okresie międzywojennym (1918–1939)	176
Miejsce i rola Ukrainy w Europie Środkowo-Wschodniej w przemyśleniach przedstawicieli ukraińskiej elity intelektualnej i politycznej (od początku XX w. do 1945 r.)	197
Polacy – Ukraińcy: 1918–1944–1989	207
Z albumu Autora	223
Indeks nazwisk	227
Wykaz skrótów	237

Listy gratulacyjne

Gdańsk 13 października 2023 roku

Pan
Prof. dr hab. Eugeniusz Koko
Wydział Historyczny
Uniwersytetu Gdańskiego

*Szanowny Panie Profesorze,
Dostojny Jubilacie!*

W dniu pięknego jubileuszu 70-lecia pragnę, w imieniu społeczności akademickiej oraz własnym, przekazać wyrazy szacunku i wdzięczności za znaczący wkład w rozwój nauk historycznych, za wzorowe wypełnianie obowiązków dydaktycznych, a także wieloletnie zaangażowanie w pracę organizacyjną na rzecz Uniwersytetu Gdańskiego.

Dorobek pracy naukowej Pana Profesora jest powszechnie ceniony i szanowany. Był w przeszłości i jest obecnie inspiracją do prowadzenia wielu badań oraz dyskusji naukowych. Dorobek czcigodnego Jubilata wciąż przyczynia się do budowania pozycji naukowej i prestiżu Wydziału Historycznego oraz naszej Alma Mater.

Wzorem dla wielu młodych pracowników Uczelni może być także Pańska postawa cenionego przez kolejne pokolenia studentów nauczyciela akademickiego.

Proszę o przyjęcie najlepszych życzeń dobrego zdrowia i dalszej owocnej aktywności naukowej!

Z wdzięcznością i wyrazami szacunku,

Rektor
Uniwersytetu Gdańskiego

prof. dr hab. Piotr Stepnowski, czł. koresp. PAN

List gratulacyjny

Szanowny Panie Profesorze, Drogi Eugeniuszu!

Dedykowana Ci z okazji siedemdziesiątych urodzin księga jubileuszowa „Polska i Ukraina w XIX i XX wieku” jest wyrazem wdzięczności całej społeczności akademickiej UG za wiele lat pracy i liczne zasługi jakie położyłeś na rzecz Wydziału Historycznego. Jest to także okazja, by wyrazić mój osobisty podziw dla Ciebie jako Naukowca, Człowieka, Kolegi. Twoja praca jako niestrudzonego badacza naukowego, nauczyciela akademickiego, dydaktyka i wychowawcy wielu pokoleń doktorantów i studentów jest nieoceniona. Pragnę Ci za to szczerze podziękować. Chciałbym również wyrazić swój podziw i szacunek dla Twojej osobowości. Zawsze z klasą, jak prawdziwy dżentelmen, odnajdywałeś się w różnych sytuacjach, godnie reprezentując nasze akademickie środowisko. Jestem zaszczycony tym, że w okresie sprawowania przeze mnie obowiązków dyrektorskich i dziekańskich, mogłem z Tobą współpracować i liczyć na wsparcie.

Twoja pasja i oddanie historii zawsze były źródłem inspiracji dla wszystkich, którzy Cię znali i z Tobą współpracowali. Twoje wykłady były nie tylko źródłem wiedzy, ale także sposobem na rozbudzenie ciekawości świata i przeszłości. Badania nad rolą PPS-u w okresie międzywojennym, stosunkami polsko-ukraińskimi oraz nad dziedzictwem Franciszka Rawity-Gawrońskiego trwale wpisały się w kanon polskiej historiografii stanowiąc niezaprzeczalne świadectwo Twojego znakomitego warsztatu naukowego, dociekliwości i zaangażowania.

W imieniu całej społeczności akademickiej Wydziału Historycznego UG, pragnę Ci podziękować za 45 lat Twojego poświęcenia na rzecz rozwoju WH i nauk historycznych w Gdańsku, za sprawne kierowanie Zakładem Historii Najnowszej Polski oraz za wkład jaki miałeś w kształtowanie naszej uczelnianej rzeczywistości. Życzymy Ci dużo zdrowia, pogody ducha, samych dobrych wspomnień oraz spełnienia marzeń zarówno tych związanych z Twoją pasją do historii, jak i tych, które czekają na Ciebie poza murami uczelni.

Mam nadzieję, że lata, które masz przed sobą będą równie piękne i owocne jak te, które masz już za sobą. Ciesz się życiem, swoimi Bliskimi i każdym pięknym dniem.

Vivat Eugeniusz!

dr hab. **Arkadiusz Janicki**, prof. uczelni
Dziekan Wydziału Historycznego

Lódź, 06 października 2023 roku

Szanowny Pan

Profesor dr hab. Eugeniusz Koko

Szanowny Panie Profesorze,

Pański Jubileusz siedemdziesięciolecia to święto polskiej rodziny historiograficznej. Z tej okazji w imieniu Zarządu i całej społeczności Towarzystwa Historiograficznego składam Panu najserdeczniejsze gratulacje i życzenia wielu lat dalszej, owocnej pracy twórczej. Pragnę wyrazić naszą wdzięczność za dotychczasową aktywność oraz wkład w rozwój badań nad dziejami historiografii Polski i Ukrainy, historią polityczną oraz polsko-ukraińskimi relacjami w XIX i XX wieku.

Siedemdziesięciolecie to piękny jubileusz, przy okazji którego, warto podkreślić jak jesteśmy dumni, iż mamy w naszym gronie tak zasłużonego badacza. Wysoko cenimy wszystkie prace Pana Profesora, zwłaszcza te poświęcone Franciszkowi Rawiciei Gawrońskiemu oraz relacjom polsko-ukraińskim w pierwszej połowie XX wieku. Inspirujące i ważne były i są dla nas Pańskie publikacje dotyczące stosunku polskiej lewicy do kwestii ukraińskiej oraz spraw narodowościowych w okresie międzywojnia.

Spółeczność Towarzystwa Historiograficznego życzy Panu Profesorowi wielu kolejnych jubileuszy, dużo radości i pogody ducha, zdrowia oraz nowych, inspirujących dzieł naukowych.

Z wyrazami szczerego szacunku

Prezes Towarzystwa Historiograficznego

Jolanta Kolbuszewska
prof. dr hab. Jolanta Kolbuszewska

Kraków, 1 października 2023 roku

Szanowny Pan Profesor Dr Hab. Eugeniusz Koko

Szanowny Panie Profesorze

W imieniu Zarządu i członków Komisji Wschodnioeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności składam serdeczne gratulacje i życzenia wielu jeszcze lat owocnej pracy twórczej z okazji Pańskiego 70-lecia. To piękny jubileusz nie tylko co do liczby lat, ale przede wszystkim co do jakości dorobku naukowego, którym został wypełniony.

Łączy nas kilka dekad kooperacji, rozpoczętej jeszcze za czasu przewodniczenia prof. Ryszarda Łuźnego w naszej Komisji, potem kontynuowanej za jego następców, aż do dziś. Towarzyszył nam Pan Profesor od samego momentu narodzin Komisji. Ten czas wspominamy z satysfakcją, a wkład Pana Profesora w działalność Komisji cenimy i jesteśmy za niego wdzięczni. Mamy też świadomość, że towarzyszyliśmy i wspieraliśmy Pana prace poświęcone osobie Franciszka Rawity Gawrońskiego. Z wielkim zainteresowaniem witaliśmy każdy tom edycji jego pism i monografię mu poświęconą Pańskiego autorstwa. Podobnie jak książki o stosunku polskiej lewicy od spraw narodowościowych w okresie międzywojennym, a zwłaszcza do kwestii ukraińskiej, publikacje te to ważne osiągnięcia polskiej historiografii. Liczymy, że nie będą ostatnie.

Z wyrazami szczerego szacunku

prof. dr hab. Krzysztof Stopka
Przewodniczący Komisji Wschodnioeuropejskiej
Polskiej Akademii Umiejętności

GDAŃSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
SOCIETAS SCIENTIARUM GEDANENSIS

80-841 GDAŃSK, UL. GRODZKA 12, tel./fax (+48 58) 301 21 24, e-mail: biuro@gtn.gda.pl
konto: BANK MILLENIUM SA. nr 88 1160 2202 0000 0000 6189 1331 NCAGE: 0366H NIP 583-20-86-635
adres do korespondencji: 80-822 Gdańsk, ul. Kładki 24 p. 43

Gdańsk, dnia 27 września 2023 roku

Szanowny Pan

Prof. dr hab. Eugeniusz Koko

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Dostojny Jubilate!

W imieniu Zarządu i społeczności Gdańskiego Towarzystwa Naukowego pragnę zaznaczyć nasz skromny udział w obchodach Jubileuszu 70-lecia Pana urodzin.

Serdecznie gratulujemy Panu Profesorowi wspaniałych osiągnięć naukowych, w szczególności mieszczących się w problematyce polsko-ukraińskich relacji w ostatnich dwóch stuleciach – jakże dziś ważnych w zaistniałej sytuacji geopolitycznej.

Prace Pana Profesora wnoszą nieprzemijający wkład w zrozumienie współczesnych relacji naszych bratnich narodów.

Jesteśmy wdzięczni za zaangażowanie w działalność Gdańskiego Towarzystwa Naukowego i podnoszenie prestiżu gdańskiego i pomorskiego ośrodka naukowego.

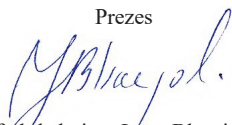
Życzymy Panu Profesorowi satysfakcji z doniosłych dokonań naukowych oraz wyróżniającej aktywności akademickiej.

Życzymy wielu nowych inspirujących wyzwań naukowych i osobistych.

Życzymy, by nadchodzące lata były czasem relaksu i niekończącym się pasmem pomyślności.

Ad Multos Annos Szanowny Panie Profesorze!

Prezes

prof. dr hab. inż. Jerzy Błażejowski

Bibliografia prac Profesora Eugeniusza Koki

1981

Kształtowanie się elity PPS w latach 1918–1926 [w:] *Dzieje kultury politycznej w Polsce od schyłku XIX wieku do roku 1939. Materiały sympozjum zorganizowanego w dniach 3–4 kwietnia przez Instytut Historii UG*, red. R. Wapiński, Gdańsk 1981, s. 108–119.

1983

Ignacy Daszyński w opiniach i relacjach jemu współczesnych, „Mówią Wieki” 1983, nr 6, s. 11–15.

1985

Polska Partia Socjalistyczna wobec kwestii ukraińskiej (marzec 1921 – maj 1922), „Dzieje Najnowsze” 1985, nr 1, s. 77–100.

1987

Rec.: T. Dąbkowski, *Ukraiński ruch narodowy w Galicji Wschodniej 1912–1923*, Warszawa 1985, „Dzieje Najnowsze” 1987, nr 3, s. 183–186.

1989

Polska Partia Socjalistyczna i Józef Piłsudski wobec kwestii ukraińskiej w latach 1918–1920. Próba porównania stanowisk, „Dzieje Najnowsze” 1989, nr 1, s. 27–40.

Polska Partia Socjalistyczna wobec kwestii ukraińskiej w okresie wyborów do Sejmu i Senatu oraz na prezydenta Rzeczypospolitej w 1922 r., „Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej” 1989, nr 1, s. 27–40.

Polska Partia Socjalistyczna a stanowisko mocarstw zachodnich w sprawie Galicji Wschodniej w 1919 r., „Studia Historyczne” 1989, z. 1, s. 73–87.

Rec.: M. Śliwa, *Polska myśl socjalistyczna (1918–1948)*, Wrocław 1988, „Nowe Książki” 1989, nr 6, s. 21–22.

1990

Polska Partia Socjalistyczna wobec problemu niemieckiego w latach 1918–1933 [w:] *Polska myśl polityczna i historyczna XX wieku. Studia i szkice*, red. M. Leczyk, Warszawa 1990, s. 124–142.

1991

Wolni z wolnymi. PPS wobec kwestii ukraińskiej w latach 1918–1925, Gdańsk 1991, ss. 234.
Rec.: J. Gruchała, *Rząd austriacki i polskie stronnictwa polityczne w Galicji wobec kwestii ukraińskiej (1890–1914)*, Katowice 1988, „*Studia Historyczne*” 1991, z. 1, s. 155–157.

1992

PPS wobec kwestii ukraińskiej w latach 1918–1939 (ze szczególnym uwzględnieniem okresu kształtowania się zasadniczych koncepcji do 1925 r.) [w:] *Polska – Polacy – mniejszości narodowe. Polska myśl polityczna XIX i XX wieku*, t. 8, red. W. Wrzesiński, Wrocław 1992, s. 343–356.

1993

Ukraińscy socjaldemokraci galicyjscy w okresie międzywojennym (1918–1939) [w:] *Ukraińska myśl polityczna w XX wieku*, red. M. Pułaski, „*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*”, t. MLXXXVIII, *Prace historyczne*, 1993, z. 103, s. 125–141.

PPS wobec problemu narodowościowego w Polsce w latach 1918–1939 [w:] *Stulecie Polskiej Partii Socjalistycznej 1892–1992. Materiały sesji naukowej Towarzystwa Miłośników Historii i Towarzystwa Naukowego im. Adama Próchnika, zorganizowanej w dniach 8–9 czerwca 1992 r.*, red. M.M. Drozdowski, J. Myśliński, J. Sujecki, A. Żarnowska, Warszawa 1993, s. 130–145.

Przed ryzykimi preliminariami. Z dziejów stanowiska Ukraińców galicyjskich w 1920 r. [w:] *Polacy o Ukraińcach, Ukraińcy o Polakach. Materiały z sesji naukowej*, red. T. Stegner, Gdańsk 1993, s. 118–138.

1994

Koncepcja autonomii terytorialnej PPS a stanowisko głównych ugrupowań ukraińskich (1921–1939) [w:] *Akcja „Wisła” na tle stosunków polsko-ukraińskich w XX wieku. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej przez Instytutu Historii Uniwersytetu Szczecińskiego i Polskie Towarzystwo Ukrainoznawcze w dniach 12–14 czerwca 1992 r.*, red. J. Faryś, J. Jekiel, Szczecin 1994, s. 55–60.

Problematyka stosunków polsko-ukraińskich w latach 1918–1939 w historiografii wydawanej w Polsce po 1945 r., „*Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze*” 1994, t. 2, s. 105–113.

1995

W nadziei na zgodę. Polski ruch socjalistyczny wobec kwestii narodowościowej w Polsce (1918–1939), Gdańsk 1995, ss. 247.

Metropolita Szeptycki a państwo polskie w latach 1918–1939 [w:] *Metropolita Szeptycki. Materiały z sesji naukowej*, red. T. Stegner, Gdańsk 1995, s. 55–69.

Rec.: Metropolita Andrzej Szeptycki. *Studia i materiały*, pod red. Andrzeja A. Zięby, Kraków 1994, „Kwartalnik Historyczny” 1995, nr 2, s. 143–148.

1996

Sojusz Piłsudski–Petlura w polskiej historiografii, „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze” 1996, t. 3, s. 305–314.

PPS wobec kwestii przyszłych losów ziem byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego (1918–1922) [w:] *Niepodległość Polski w 1918 roku a procesy państwowotwórcze w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. Z. Mańkowski, Lublin 1996, s. 141–162.

Dokumenty z dziejów polityki polskiej w kwestii ukraińskiej (maj–grudzień 1918 r.), „Teki Archiwalne”, Seria nowa, 1996, t. 1 (23), s. 57–80.

Rec.: W. Mich, *Obcy w polskim domu. Nacjonalistyczne koncepcje rozwiązania problemu mniejszości narodowych 1918–1939*, Lublin 1994, „Więź” 1996, nr 4, s. 208–210.

1997

Polsko-ukraiński widnosyny w suspilno-politycznoji hałuzi w XIX–XX st. (do 1914 r.) [w:] *Ukraińsko-polski widnosyny w Hałyczyni u XX st. Materiały międzynarodnoji naukowo-praktycznoji konferenciji (21–22 łystopada 1996 r.)*, Iwano-Frankiwsk 1997, s. 8–13.

PPS wobec kwestii gdańskiej od października 1918 r. do podpisania traktatu wersalskiego (czerwiec 1919 roku) [w:] *Gdańsk i Pomorze w XX wieku. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Mikosowi z okazji 70. rocznicy Jego urodzin*, red. M. Andrzejewski, Gdańsk 1997, s. 128–133.

Dalecy i bliscy. Polacy i Ukraińcy w XIX–XX wieku (do 1914 r.) [w:] *Polska–Ukraina spotkanie kultur. Materiały z sesji naukowej*, red. T. Stegner, Gdańsk 1997, s. 75–84.

Rec.: D. Matelski, *Mniejszości narodowe w Wojsku Polskim w 1922 roku*, Poznań 1995, ss. 52, „Sprawy Narodowościowe. Seria Nowa” 1997, z. 1, s. 292–294.

Rec.: Cz. Partacz, *Od Badeniego do Potockiego. Stosunki polsko-ukraińskie w Galicji w latach 1888–1908*, Toruń 1996, ss. 282, „Kwartalnik Historyczny” 1997, t. 104, nr 1, s. 120–122.

1998

Kościół greckokatolicki w XIX–XX w. (do 1914 r.) w polskiej opinii. Z dziejów jej kształtowania [w:] *Paśłek 700-lecie. Ludzie–religia–historia*, red. ks. W. Rodzewicz, J. Włodarski, Paśłek 1998, s. 73–85.

Abramowski Edward Józef [w:] *Słownik polityków polskich XX wieku*, red. P. Hauser, S. Żerko, Poznań 1998, s. 9–10.

Barlicki Norbert [w:] *ibidem*, s. 26–27.

Ciołkosz Adam [w:] *ibidem*, s. 54–55.

Daszyński Ignacy [w:] *ibidem*, s. 59–62.

Dubois Stanisław [w:] *ibidem*, s. 73–74.

Jodko-Narkiewicz Witold [w:] *ibidem*, s. 134–135.

Lieberman Herman [w:] *ibidem*, s. 185–187.

Limanowski Bolesław [w:] *ibidem*, s. 187–189.

Moraczewski Jędrzej [w:] *ibidem*, s. 234–236.

Niedziałkowski Mieczysław [w:] *ibidem*, s. 242–243.

Perl Feliks [w:] *ibidem*, s. 266–267.

Pużak Kazimierz [w:] *ibidem*, s. 291–293.

Żuławski Zygmunt [w:] *ibidem*, s. 424–426.

Rec.: D. Matelski, *Mniejszość niemiecka w Wielkopolsce w latach 1919–1939*, Poznań 1997, ss. 592, „Kwartalnik Historyczny” 1998, t. 105, nr 1, s. 153–154.

Rec.: D. Matelski, *Ukraińcy i Rusini w Polsce 1918–1935*, Poznań 1996, „Sprawy Narodowościowe. Seria Nowa” 1998, z. 12–13, s. 192–194.

1999

Polacy – Ukraińcy: 1918–1944–1989 [w:] *U progu niepodległości 1918–1989*, red. R. Wapiński, Gdańsk 1999, s. 113–126.

2000

Rusini czy Ukraińcy? Kształtowanie się nowoczesnego narodu ukraińskiego w oglądach Franciszka Rawity-Gawrońskiego [w:] *Polacy i sąsiedzi – dystanse i przenikanie kultur*, cz. 1, red. R. Wapiński, Gdańsk 2000, s. 31–35.

Polska historiografia po 1989 roku o relacjach polsko-ukraińskich w latach 1918–1939 [w:] *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX wieku*, red. P. Kosiewski, G. Motyka, Kraków 2000, s. 132–145.

Polska – Ukraina w okresie: styczeń 1918 – kwiecień 1920 r. – problem partnerstwa [w:] *Czas XX wieku – nie tylko w polskiej perspektywie*, red. R. Wapiński, Gdańsk 2000, s. 168–177.

Niepodległościowe aspiracje ukraińskie 1918–1921 [w:] *Przełomy w historii. XVI Powszechny Zjazd Historyków Polskich, Wrocław 15–18 września 1999 roku*. Pamiętnik, t. 2, cz. 2, Toruń 2000, s. 141–156.

Rec.: P. Hauser, *Mniejszość niemiecka na Pomorzu w okresie międzywojennym*, Poznań 1998, ss. 362, „Kwartalnik Historyczny” 2000, nr 3, s. 146–148.

2001

Dzieje Kartuz, t. 2, red. M. Widernik, Kartuzy 2001 (współautorstwo: *Okres PRL 1945–1989*, ss. 233–348, 385–403).

Stawлення polśkoho socialistyčnoho ruchu szczodo ukrajńskoho pyttannia u Polščzi w 1930–1939 rokach, „Hałyczyna”. Naukowyj i kulturno-proswitnyj krajeznawczyj czasopis. Na poszanu profesora Ołeksandra Karpenka, Iwano-Frankiwśk 2001, cz. 5–6, s. 335–340.

Franciszek Rawita-Gawroński wobec stosunków polsko-ukraińskich na przełomie XIX i XX wieku (do 1914 r.) [w:] *Polska i Polacy. Studia z dziejów polskiej myśli i kultury politycznej XIX i XX wieku. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Romanowi Wapińskiemu*, red. M. Mroczko, Gdańsk 2001, s. 166–178.

„Pobudka” – organ Komitetu Obywatelskiego VI Okręgu m. Lwowa wobec konfliktu polsko-ukraińskiego o Lwów i Galicję Wschodnią [w:] *Polacy i sąsiedzi – dystanse i przenikanie kultur*, cz. 2, red. R. Wapiński, Gdańsk 2001, s. 154–162.

2002

„Jak Mohort”. *Franciszek Rawita-Gawroński a dawna Rzeczpospolita* [w:] *Polacy i sąsiedzi – dystanse i przenikanie kultur*, cz. 3, red. R. Wapiński, Gdańsk 2002, s. 82–89.

Franciszek Rawita-Gawroński (1846–1930) [w:] *Pomorze. Okno na świat. Studia z dziejów XIX i XX wieku*, red. A. Paner, M. Kosznicki, Gdańsk 2002, s. 62–66.

Franciszek Rawita-Gawroński a wczesnośredniowieczna Ruś i jej relacje z Polską. Problemy wybrane [w:] *Problemy narodowościowe Europy Środkowo-Wschodniej w XIX i XX wieku*. Księga pamiątkowa dla Profesora Przemysława Hausera, Poznań 2002, s. 85–90.

2003

Dzieje Żukowa, pod red. Błażeja Śliwińskiego, Żukowo 2003 (współautorstwo: *W latach 1945–1989*, ss. 239–281, 447–453).

Franciszek Rawita-Gawroński wobec kwestii genezy Kozaczyzny pierwszego okresu jej istnienia (do końca XVI w.) [w:] *Materiały V Kongresu Miżnarodnoji asocjacji Ukrajiniściw. Istorija, zbirnyk naukowych statej*, cz. 1, Czerniwci 2003, s. 163–168.

Obyczaje kulinarne ziemian polskich na Ukrainie prawobrzeżnej w XIX i początkach XX wieku [w:] *W kuchni i za stołem. Dystanse i przenikanie kultur*, red. T. Stegner, Gdańsk 2003, s. 80–92.

Taras Szewczenko w oglądach Franciszka Rawity-Gawrońskiego [w:] *Język, literatura, kultura, historia Ukrainy*, red. W. Mokry, Kraków 2003, s. 331–338.

2004

PPS na Ukrainie wobec kwestii ukraińskiej od końca XIX w. do 1918 r. [w:] *Polska i jej wschodni sąsiedzi*, t. 5, red. A. Andrusiewicz, Rzeszów 2004, s. 50–63.

Franciszek Rawita-Gawroński o problemach metodologicznych historii i swoim piśmarstwie historycznym [w:] *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, t. 1, red. J. Maternicki, Rzeszów 2004, s. 195–204.

Bohdan Chmielnicki w piśmiennictwie Franciszka Rawity-Gawrońskiego, [w:] *Prace Komisji Wschodnioeuropejskiej PAU*, t. 9, red. A. Podraza, A.A. Zięba, H. Duć-Fajfer, Kraków 2004, s. 79–91.

Kozaczyzna w latach 1657–1676 w piśmiennictwie Franciszka Rawity-Gawrońskiego. Od śmierci Chmielnickiego do ustąpienia Doroszenki, „Przegląd Wschodni” 2004, t. 9, z. 2, s. 453–466.

2005

Franciszek Rawita-Gawroński wobec historiografii ukraińskiej na przełomie XIX/XX wieku [w:] *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, t. 3, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak, Rzeszów 2005, s. 270–278.

Ruchy hajdamackie XVIII wieku i Nowa Sicz (1734–1775) w oglądach Franciszka Rawity-Gawrońskiego [w:] *Hortus imaginum. Studia historyczne dedykowane pamięci profesora Stanisława Mielczarskiego*, red. A. Paner, A. Kłonczyński, K.M. Kowalski, Gdańsk 2005, s. 123–134.

2006

Franciszek Rawita-Gawroński (1846–1930). Wobec Ukrainy i jej przeszłości, Gdańsk 2006, ss. 276.

Franciszek Rawita-Gawroński a rozwój ukraińskiego ruchu narodowego w XIX–XX wieku [w:] *Galicyjskie spotkania 2005*, red. U. Jakubowska, Kalisz 2006, s. 201–218.

Twórczość Franciszka Rawity-Gawrońskiego dotycząca dziejów Ukrainy we współczesnej mu polskiej i ukraińskiej opinii [w:] *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa XIX i XX wieku*, t. 4, red. Ł. Zaskilniak, J. Maternicki, Lwów–Rzeszów 2006, s. 294–303.

2007

Kozaczyzna przełomu XVII i XVIII wieku w piśmarstwie historycznym Franciszka Rawity-Gawrońskiego [w:] *W mazowieckiej przestrzeni kulturowej. Prace ofiarowane w 80. rocznicę urodzin Profesora Ryszarda Juszkiewicza*, red. B. Dymek, Warszawa 2007, s. 127–137.

2008

Dzieje gminy Sierakowice, red. A. Groth, Gdańsk 2008 (współautorstwo: *Gmina Sierakowice w Polsce Ludowej*, s. 352–419).

- Żydzi w dziejach Ukrainy w poglądach Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *Historia – mentalność – tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku*, red. J. Pisulińska, P. Sierżęga, Ł. Zaszkilniak, Rzeszów 2008, s. 275–283.
- Zygmunt Miłkowski i Franciszek Rawita-Gawroński. *Wzajemne relacje* [w:] Marian Pionk, Miłkowski i jego rodzina, Katowice 2008, s. 105–112.
- Franciszek Rawita-Gawroński a Narodowa Demokracja [w:] *Narodowa Demokracja XIX–XXI wiek (Koncepcje – ludzie – działalność)*, red. T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2008, s. 319–327.
- Rec.: Historia Redy, pod red. J. Tredera, Wejherowo 2006, ss. 575, il., „Rocznik Gdański”, t. 57–58, 2008–2009, s. 176–178.

2009

- Rosja carska i sprawy rosyjskie w oglądach Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *W kręgu idei, polityki i wojska. Studia ofiarowane Profesorowi Januszowi Farysiowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. T. Sikorski, H. Walczak, A. Wątor, Szczecin 2009, s. 69–77.
- Franciszek Rawita-Gawroński w przestrzeni pogranicza polsko-ukraińskiego [w:] *Pogranicza. Ludzie pogranicza*, red. W. Brenda, J. Kielbik, Olsztyn 2009, s. 114–123.

2010

- Druza Rzeczpospolita z morzem w tle. Księga pamiątkowa poświęcona Profesorowi Romanowi Wapińskiemu*, red. A. Drzewiecki, E. Koko, Gdańsk–Gdynia 2010, ss. 386.
- Uniwersytet Gdański 1970–2010*, red. A. Paner, A. Kłoncewicz, Gdańsk 2010 (współautorstwo: Wydział Historyczny, ss. 299–340)
- Stanisław Srokowski (1872–1950). *Przyczynek do biografii* [w:] *Polska i sąsiedzi. Studia z dziejów kultury, gospodarki i myśli politycznej. Księga pamiątkowa ofiarowana profesorowi Marianowi Mrocze w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Hejger, W. Skóra, Pruszcz Gdański–Słupsk 2010, s. 259–266.
- Rosja bolszewicka w publicystyce politycznej Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *Druza Rzeczpospolita z morzem w tle. Księga pamiątkowa poświęcona Profesorowi Romanowi Wapińskiemu*, red. A. Drzewiecki, E. Koko, Gdańsk–Gdynia 2010, s. 333–339.
- Polska w układzie sił międzynarodowych w latach dwudziestych XX wieku w oglądach Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *Wrzesień 1939 roku. Geneza II wojny światowej w polskiej perspektywie*, red. J. Faryś, T. Sikorski, P. Słowiński, t. 1: *W kręgu dziejów, myśli politycznej i dziedzictwa kulturowego II Rzeczypospolitej*, Gorzów Wielkopolski 2010, s. 25–29.

- Przeszłość Ukrainy i stosunków polsko-ukraińskich w publicystyce Franciszka Rawity-Gawrońskiego poświęconej kwestii ukraińskiej po 1918 roku* [w:] *Istorijska, mentalnist', identyčnyznist'*, t. 4: *Istoryczna pamiat' ukrajinciw i polakiw u period formuwannia nacjonalnoji swidomosti w XIX – perszij połowyni XX stolittia*, kolektywna monografija, red. Ł. Zaszkiłniak, J. Pisulińska, P. Sierzenha, Lwów 2010, s. 131–137.
- Listy Feliksa Konecznego do Franciszka Rawity-Gawrońskiego (1907–1915)* [w:] *Między Odrą a Uralem. Księga dedykowana Profesorowi Władysławowi Andrzejowi Serczykowi*, red. W. Wierzbieniec, Rzeszów 2010, s. 241–255.

2011

- Res Gestae. Nauki historyczne na Uniwersytecie Gdańskim 1970–2010*, red. A. Paner, Gdańsk 2011 (s. 11–75).
- Polacy na austro-węgierskim pobrzeżu Adriatyku na przełomie XIX i XX w.* [w:] *Morze nasze i nie nasze*, red. P. Kurpiewski, T. Stegner, Gdańsk 2011, s. 33–46.
- Rec.: M. Klimecki, Galicyjska Socjalistyczna Republika Rad. Okupacja Małopolski (Galicji) Wschodniej przez Armię Czerwoną w 1920 roku, Toruń 2006, ss. 229, „*Studia Historica Gedanensia*” 2011, t. 2, s. 381–386.

2012

- Franciszek Rawita-Gawroński, *Ludzie i czasy mego wieku. Wspomnienia, wypadki, zapiski (1892–1914)*, oprac., przedmowa i przypisy E. Koko, Gdańsk 2012, ss. 265.
- Franciszek Rawita-Gawroński, *Ludzie i czasy mego wieku. Wspomnienia, wypadki, zapiski. W Zakopanem (1914–1916)*, oprac., przedmowa i przypisy E. Koko, Gdańsk 2012, ss. 171.
- Franciszek Rawita-Gawroński, *Wobec nowego świata*, oprac., przedmowa i przypisy E. Koko, Gdańsk 2012, ss. 257.
- Obraz Rusinów-Ukraińców w piśmiennictwie Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku*, red. A. Czyżewski, R. Stobiecki, T. Toborek, Ł. Zaszkiłniak, Warszawa–Łódź 2012, s. 408–414.

2013

- Historia – mentalność – tożsamość. Rosja i Europa Zachodnia w polskiej i ukraińskiej historiografii XIX i XX wieku*, red. E. Koko, M. Nowak, Ł. Zaszkiłniak, Gdańsk 2013, ss. 614.
- Rosja XVII–XVIII wieku w piśmiennictwie Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *Historia – mentalność – tożsamość. Rosja i Europa Zachodnia w polskiej i ukraińskiej historiografii XIX i XX wieku*, red. E. Koko, M. Nowak, Ł. Zaszkiłniak, Gdańsk 2013, s. 489–497.

Powstanie styczniowe w życiu, twórczości i działalności Franciszka Rawity-Gawrońskiego [w:] *Powstanie Styczniowe. Odniesienia, interpretacje, pamięć*, red. T. Kargol, Kraków 2013, s. 191–200.

Problematyka zachodnia w piśmiennictwie Franciszka Rawity-Gawrońskiego [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyński, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013, s. 51–58.

2015

Z refleksji Profesora Romana Wapińskiego o historii i problemach związanych z jej uprawianiem [w:] *Historia historiografii i metodologii historii w Polsce i na Ukrainie*, red. J. Maternicki, J. Pisulińska, Ł. Zaskilniak, Rzeszów 2015, s. 312–322.

Listy Zygmunta Sarneckiego do Franciszka Rawity-Gawrońskiego (1887–1920), „Galicja. Studia i Materiały” 2015, t. 1, s. 309–327.

Hołówko Tadeusz [w:] *Leksykon piśmudczykowski*, t. 1: *Słownik biograficzny A–Ł*, red. J.S. Szlachetko, K. Dziuda, K. Piskała, Gdańsk 2015, s. 166–172.

Jędrzejewicz Janusz [w:] *ibidem*, s. 203–210.

Józewski Henryk Jan [w:] *ibidem*, s. 222–229.

Rec.: T. Hołówko, *Przez dwa fronty. Ze wspomnień emisariusza politycznego z 1918 roku. Z Warszawy do Kijowa. Wprowadzenie Jan Pisuliński*, Rzeszów 2014; T. Hołówko, *Przez kraj czerwonego caratu (Przez dwa fronty – cz. II). Z przedmową W. Stpiczyńskiego*, Rzeszów 2014, „Limes. Studia i Materiały z Dziejów Europy Środkowo-Wschodniej” 2015, nr 8, s. 267–272.

2016

Profesor Wapiński wobec przemian w Polsce od końca lat 80. XX w. [w:] *Rok 1914. Jaka Polska, jaki świat? W kręgu zainteresowań badawczych Profesora Romana Wapińskiego*, red. I. Sakowicz-Tebinka, Gdańsk 2016, s. 61–72.

Korespondencja między Aleksandrem Świętochowskim a Franciszkiem Rawitą-Gawrońskim (1884–1923). Przyczynek do dziejów „Prawdy” [w:] *Kaszubi – Pomorze – Gdańsk. W kręgu pytań o kulturę, historię i tożsamość. Księga Jubileuszowa Profesora Józefa Borzyszkowskiego z okazji 70. Rocznicy Urodzin*, red. C. Obracht-Prondzyński, T. Rembalski, K. Lewalski, Gdańsk 2016, s. 702–711.

Franciszek Rawita-Gawroński o sobie. List do Władysława Bełzy z dnia 18 listopada 1908 r. [w:] *Florilegium historicum amicorum munera. Profesorowi Krzysztofowi Maciejowi Kowalskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin przyjaciele, koledzy, uczniowie*, red. T. Maćkowski, Gdańsk 2016, s. 113–119.

Listy Aleksandra Kraushara do Franciszka Rawity-Gawrońskiego (1906–1929). Przyczynek do kwestii miejsca w nauce historycznej autora „Bohdana Chmielnickiego”

- [w:] *Historia: ciągłość i zmiana: studia ofiarowane Profesorowi Jerzemu Maternickiemu*, red. M. Hoszowska, J. Pisulińska, P. Sierżęga, Rzeszów 2016, s. 115–126.
- Rewolucja ukraińska (1917–1921) we wspomnieniach polskich ziemian* [w:] *Pomiędzy pamięcią zbiorową a historią. Rekonstrukcje przeszłości w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. P. Bałdys, I. Jakimowicz-Ostrowska, J. Charuta-Kojkoł, Gdańsk 2016, s. 81–97.
- Gawroński (Rawita) Franciszek* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, t. 3, red. E. Grin-Piszczek, T. Pudłocki, A. Siciak, Przemysł 2016, s. 69–76.
- Moraczewski Jędrzej* [w:] *Leksykon piłsudczykowski*, t. 2: *Słownik biograficzny M–Ż*, red. J. Szlachetko, K. Dziuda, K. Piskała, Gdańsk 2017, s. 63–74.
- Prystor Aleksander* [w:] *ibidem*, s. 145–151.
- Rec.: P. Hauser, *Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w parlamencie II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2014, ss. 479, „Kwartalnik Historyczny” 2016, nr 4, s. 879–884.

2017

- Miejsce i rola Ukrainy w Europie Środkowo-Wschodniej w przemysleniach przedstawicieli ukraińskiej elity intelektualnej i politycznej (od początku XX wieku do 1945 r.)* [w:] *Europa Środkowo-Wschodnia – w kręgu koncepcji Międzymorza*, red. E. Czapiewski, A. Szczepańska-Dudziak, Szczecin 2017, t. 123, s. 185–198.

2018

- Podróże patriotyczne Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *Patriotyczny obowiązek. O turystyce zaangażowanej*, red. I. Janicka (Gdańskie Teki Turystyczno-Krajoznawcze, t. 3), Gdańsk 2018, s. 42–54.

2019

- Stanowisko Rzeczypospolitej wobec Kozaczyzny w piśmiennictwie Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *Wspólne dziedzictwo. Rzeczpospolita Obojga Narodów w polskiej, litewskiej i ukraińskiej historiografii XIX–XXI wieku*, red. M. Hoszowska, J. Pisulińska, P. Sierżęga, Ł. Zaskilniak, Rzeszów 2019, s. 211–219.
- Wizja postaci hetmana Iwana Mazepy w dorobku Franciszka Rawity-Gawrońskiego* [w:] *Spilna spadszczyna. Ricz Pospołyta oboch narodiw w polskij i ukrajinskij istorycznij dumci XIX i XX st.*, red. W. Telwak, Ł. Łazurko, P. Sierzenha, Cherson 2019, s. 257–263.

2020

- Józef Piłsudski a problem ukraiński* [w:] *Kościuszko i jego następcy. Różne formy walk o polskość od końca XVIII do początków XXI wieku*, red. A. Janicki, I. Janicka, Gdańsk 2020, s. 233–254.

Słownik biograficzny historyków Uniwersytetu Gdańskiego, red. E. Koko, Z. Opacki, Gdańsk 2020, ss. 545.

Ludwik Zieliński (1925–1972) [w:] *Słownik biograficzny historyków Uniwersytetu Gdańskiego*, red. E. Koko, Z. Opacki, Gdańsk 2020, s. 545–572.

W kręgu bliskich, przyjaciół i znajomych. Z korespondencji Franciszka Rawity-Gawrońskiego, oprac., przedmowa i przypisy E. Koko, Gdańsk 2020, ss. 394.

2022

Wśród najbliższych. Z korespondencji rodzinnej Antoniny z Miłkowskich Gawrońskiej, oprac., przedmowa i przypisy E. Koko, Gdańsk 2022, ss. 171.

Listy Stanisława Strońskiego do Franciszka Rawity-Gawrońskiego [w:] *Wędrowki po dziejach. Księga jubileuszowa Prof. Tadeusza Stegnera*, red. I. Janicka, A. Janicki, Gdańsk 2022, s. 343–363.

2023

Osiek w okresie II Rzeczypospolitej [w:] *Między Rosją a Zachodem. Księga jubileuszowa Prof. Zbigniewa Opackiego*, red. I. Sakowicz-Tebinka, B. Sadowska, Gdańsk 2023, s. 249–273.

Dzieci i wnuki. Z listów rodzinnych Andrzeja, Zygmunta i Łucji z Pragłowskich, Jerzego oraz Zofii Gawrońskich (do 1914 r.), oprac., przedmowa i przypisy E. Koko, Gdańsk 2023.

Wypromowani doktorzy

1. Andrzej Kowalczyk, *Działalność polityczna Stanisława Głębińskiego w latach 1918–1941*. Obrona – 15 października 2004 r.
2. Iwona Jakimowicz-Ostrowska, *Mniejszości narodowe w Gdyni w latach 1944–2005*. Obrona – 11 października 2007 r.
3. Rafał Mateja, *Działalność kulturalno-oświatowa Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy i Światowego Związku Polaków z Zagranicy w latach 1929–1939*. Obrona – 12 października 2007 r.
4. Grzegorz Labuda, *Spoleczno-kulturowe i polityczno-propagandowe aspekty funkcjonowania kolei w województwie gdańskim w latach 1950–1957*. Obrona – 20 lutego 2015 r.
5. Joanna Karbarz-Wilińska, *Nurt chrześcijański związany z biskupem stanisławowskim Hryhorijem Chomyszynem. Oblicze ideowo-polityczne (1925–1939)*. Obrona – 1 lipca 2019 r.
6. Adrian Watkowski, *Kontradmiral Gereon Grzenia-Romanowski (1916–1983). Żołnierz, polityk i kaszubsko-pomorski działacz regionalny*. Obrona – 10 czerwca 2022 r.
7. Wojciech Podjacki, *Oblicze ideowo-polityczne Ruchu Młodych Obozu Wielkiej Polski (1927–1933)*. Obrona – 29 listopada 2023 r.

Słowo wstępne

Badania problematyki ukraińskiej i stosunków polsko-ukraińskich w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego zostały zapoczątkowane w kręgu badaczy skupionych wokół prof. dr. hab. Romana Wapińskiego w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w. Wówczas to młodzi adepci historii skierowali swoje zainteresowania w stronę relacji polsko-ukraińskich w XX w. Profesor Eugeniusz Koko należy do najbardziej zasłużonych spośród nich w zakresie badań nad problematyką ukraińską. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół dwóch zagadnień. Pierwszym z nich są dzieje relacji polsko-ukraińskich ze szczególnym uwzględnieniem stanowiska Polskiej Partii Socjalistycznej wobec kwestii ukraińskiej w II Rzeczypospolitej. Drugim obszarem badawczym, który rozwinął Profesor, są badania z zakresu historii historiografii, dotyczące przede wszystkim historiografii polskiej i ukraińskiej w XIX i XX w. Oba obszary wzajemnie się zająbiały, czyniąc Profesora Eugeniusza Kokę jednym z wybitniejszych znawców tej tematyki w Polsce. Warto podkreślić, iż dorobek Profesora znalazł uznanie poza granicami naszego kraju, nade wszystko w Ukrainie.

Eugeniusz Koko urodził się 24 września 1952 r. w Skulsku (woj. wielkopolskie). Od 1956 r. mieszka w Gdańsku, gdzie w latach 1967–1971 uczył się w I Liceum Ogólnokształcącym im. Mikołaja Kopernika. W 1971 r. podjął studia historyczne w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego. Już wówczas interesował się problematyką ukraińską. W czasie studiów uczestniczył w seminarium prof. dr. hab. Romana Wapińskiego, pod którego kierunkiem w 1976 r. przygotował pracę magisterską pt. „Kwestia ukraińska w II Rzeczypospolitej w latach 1923–1930”. We wrześniu 1977 r. został zatrudniony w Instytucie Historii UG jako asystent-stażysta, następnie jako asystent (1978–1980) i starszy asystent (1980–1986).

Jego zainteresowania badawcze skoncentrowały się wówczas na zagadnieniach związanych ze stanowiskiem Polskiej Partii Socjalistycznej wobec kwestii ukraińskiej. W semestrze zimowym roku akademickiego 1979/1980 odbył staż naukowy w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, który poświęcił gromadzeniu materiałów do swoich badań. Pracę doktorską pt. „PPS wobec kwestii ukraińskiej w latach 1918–1925” przygotował pod kierunkiem prof. R. Wapińskiego, a jej recenzentami byli prof. dr. hab. Karol Grünberg i prof. dr. hab. Jan

Tomicki. Obrona odbyła się w styczniu 1986 r., a rozprawa została wydana w Wydawnictwie Uniwersytetu Gdańskiego w 1991 r. pt. *Wolni z wolnymi. PPS wobec kwestii ukraińskiej w latach 1918–1925*. Uzyskanie stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych pozwoliło na awans na stanowisko adiunkta, który nastąpił jeszcze w 1986 r.

W kolejnych latach dr Eugeniusz Koko kontynuował i pogłębiał badania nad wcześniej podjętą tematyką, przygotowując rozprawę habilitacyjną oraz publikując liczne artykuły omawiające relacje polsko-ukraińskie w XX w., zwłaszcza w okresie międzywojennym. W toku prac nad rozprawą poszerzył dotychczasową problematykę badawczą, zarówno chronologicznie (do 1939 r.) jak i merytorycznie (o szeroko rozumianą kwestię narodowościową). Zmieniająca się sytuacja polityczna w kraju oraz za granicą pozwoliła mu na odbycie w latach 1987 i 1988 dwóch miesięcznych staży naukowych na Uniwersytecie Lwowskim. W 1991 r. dr Koko spędził też jeden semestr na stażu naukowym w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Wszystko to pozwoliło na przygotowanie rozprawy habilitacyjnej pt. *W nadziei na zgodę. Polski ruch socjalistyczny wobec kwestii narodowościowej w Polsce (1918–1939)*, opublikowanej przez Wydawnictwo UG w 1995 r. Recenzentami w przewodzie byli prof. dr hab. Antoni Czubiński, prof. dr hab. Michał Śliwa oraz prof. dr hab. Marian Mroczo. Kolokwium habilitacyjne odbyło się na Wydziale Filologiczno-Historycznym UG w listopadzie 1995 r. Na jego podstawie Eugeniusz Koko otrzymał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii. W rezultacie w listopadzie 1997 r. awansował na stanowisko profesora nadzwyczajnego UG.

Następne lata prof. Koko poświęcił na badania nad osobą i twórczością publicyści, pisarza i historyka Franciszka Rawity-Gawrońskiego, którego pisarstwo wpłynęło w znaczący sposób na kształtowanie się poglądów polskich środowisk opiniotwórczych na kwestię ukraińską w pierwszych dekadach XX w. W tym czasie Profesor odbył dwa miesięczne staże w Ukrainie: w maju 1998 r. na Uniwersytecie Kijowskim i we wrześniu 2001 r. na Uniwersytecie Lwowskim. Efektem tych badań jest książka pt. *Franciszek Rawita-Gawroński (1846–1930). Wobec Ukrainy i jej przeszłości. Studium archaizmu* opublikowana przez Wydawnictwo UG w 2006 r.

Po wydaniu tej pracy prof. Koko pozostawał nadal w kręgu tej samej problematyki, rozwijając w artykułach naukowych mniej rozpoznane zagadnienia, jak kwestia żydowska, kwestia rosyjska, relacje pomiędzy Zygmuntem Miłkowskim a F. Rawitą-Gawrońskim. W 2012 r. opublikował trzy tomy wspomnień (z lat 1892–1916) oraz prac publicystycznych F. Rawity-Gawrońskiego, pozostających do tej pory w rękopisie, a w 2020 r. – tom jego korespondencji.

Zainteresowania badawcze prof. Koki nie ograniczały się tylko do zagadnień polsko-ukraińskich i ukraiноznawczych. Zajmował się też problematyką regionalną, zwłaszcza dziejami Pomorza Gdańskiego po 1945 r. Efektem tych prac był udział w trzech inicjatywach wydawniczych: *Dzieje Kartuz*, t. 2, red. M. Widernik, Kartuzy 2001 (lata 1945–1989); *Dzieje Żukowa*, red. B. Śliwiński, Żukowo 2003 (lata 1945–1989); *Dzieje gminy Sierakowice*, red. A. Groth, Gdańsk 2008 (lata 1945–1989).

Profesor Koko brał udział w licznych konferencjach i sympozjach naukowych w Polsce, Ukrainie (m.in. Lwów, Czerniowce, Iwano-Frankiowski, Tarnopol) i Rosji (Moskwa).

Profesor jest autorem ponad 120 prac naukowych, w tym trzech monografii autorskich, czterech wyborów źródeł, licznych biogramów w słownikach, recenzji, artykułów i rozdziałów w monografiach zbiorowych oraz redaktorem trzech zbiorów studiów i jednego słownika biograficznego. Wieloletnia praca badawcza prof. Koki zaowocowała najwyższym awansem naukowym. W 2007 r. został mianowany profesorem tytularnym, a w 2009 r. – profesorem zwyczajnym. W latach 2004–2022 prof. Koko kierował Zakładem Historii Najnowszej Polski w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego. W listopadzie 2008 r. był głównym organizatorem konferencji ogólnopolskiej poświęconej pamięci prof. R. Wapińskiego – „II Rzeczpospolita z morzem w tle”, przygotowanej również z okazji 90. rocznicy odzyskania niepodległości.

Profesor Koko uczestniczył w pracach licznych gremiów i towarzystw naukowych. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Ukraiноznawczego, współpracownikiem Komisji Wschodnioeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności. W 2011 r. uczestniczył jako członek założyciel w pierwszym posiedzeniu Towarzystwa Historiograficznego oraz był członkiem Zarządu koła TH w Gdańsku (2014–2022). W latach 2007–2011 uczestniczył w pracach międzynarodowego polsko-ukraińskiego zespołu badawczego „Historia – mentalność – tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku” pod wspólnym kierownictwem prof. dr. hab. Leonida Zaszkiłniaka (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki) i prof. dr. hab. Jerzego Maternickiego (Uniwersytet Rzeszowski). Za swoją działalność naukową został sześciokrotnie wyróżniony Nagrodą Rektora UG (1986, 1990, 1992, 1996, 2006, 2013).

Profesor Eugeniusz Koko dał się poznać jako doskonały wykładowca i wybitny wychowawca następnych pokoleń historyków. Wypromował 113 magistrów i 40 licencjatów. W ramach prowadzonego przez niego seminarium doktorskiego (od 1999 r.) wypromował sześciu doktorów. Był też recenzentem dziesięciu prac doktorskich, pięciu prac habilitacyjnych oraz ośmiu wniosków o tytuł profesorski.

Spośród licznych artykułów i rozdziałów w monografiach zbiorowych prof. Eugeniusza Koki w niniejszym tomie zebrano te poświęcone relacjom polsko-ukraińskim w XIX i XX w. Pogłębione i oparte na solidnej podstawie źródłowej badania okazały się bezcenne i znaczące w obliczu zachodzących w Europie zmian. Stanowią istotny wkład w rozwój badań ukrajinoznawczych. Zebrane w jednym tomie posłużą następnym pokoleniom historyków do stawiania nowych pytań badawczych.

Magdalena Nowak
Gdańsk, 14 stycznia 2023 r.